

ZDRAVKO KLANJŠČEK – SEDEMESETLETNIK

Zdravko Klanjšček je zgodovinar, ki pa mu je tok življenja namenil biti vojak. Oboje je uspešno in plodno združil v poklicu vojaškega zgodovinopisca slovenskega narodnoosvobodilnega boja v letih druge svetovne vojne.

Rodil se je 3. marca 1925 na Kogu v Slovenskih goricah v učiteljski družini. Po smrti očeta, primorskega emigranta pred fašizmom, se je družina preselila v Ljubljano, kjer je gimnazijca doletela vojna. Velik preobrat v življenju je pomenila vključitev v narodnoosvobodilno gibanje. Bil je aktivist v Ljubljani, interniran v Gonarsu, od septembra 1943 partizan na Primorskem. Konec vojne je doživel v Trstu, kot pomočnik bataljonskega političnega komisarja. Tudi po vojni je ostal v Jugoslovanski armadi, poznejši JLA. Šolal se je na pehotni oficirski šoli v Sarajevu, leta 1963 je končal višjo vojaško akademijo in do upokojitve leta 1983 dosegel čin polkovnika.

Takoj ko se je ponudila priložnost, se je v vojski posvetil vojaški zgodovini; sam pravi, da iz želje pokazati veličino narodnoosvobodilnega boja vsem nasprotnikom, tako na vzhodu kot na zahodni meji. Začel je leta 1951 v dislocirani skupini beograjskega Vojaškega zgodovinskega inštituta JLA v Ljubljani, ki je za potrebe prve velike edicije virov o narodnoosvobodilni vojni, Zbornika dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov, zbirala in pripravljala dokumente za slovenski del, znani Tom (del) VI, Boji v Sloveniji. Klanjšček je uredil prvi dve knjigi, pripravil za tisk še dve, nato pa ga je nezaupanje predstojnika (nameraval je študirati zgodovino na ljubljanski univerzi) za polnih osem let oddaljilo z Vojaškega zgodovinskega inštituta. Skupina, ki ji je pripadal, je tesno sodelovala z Muzejem narodne osvoboditve in pozneje z Inštitutom za zgodovino delavskega gibanja, posebej še, ko je po ustanovitvi slednjega, leta 1959, dobila prostore v isti stavbi. Rezultat dolgoletnega dela je 19 knjig kronološko urejenih virov obeh bojujočih se strani, ki so izšle v srbohrvaščini v letih 1952–1975, v slovenskem jeziku pa (delno v 2., dopolnjeni izdaji) 17 knjig v letih 1952–1986. Klanjšček si še danes prizadeva, da bi se serija zaključila in bi izšli še zadnji dve, že za tisk pripravljeni knjigi.

Leta 1963 je bil slavljenec, tedaj že podpolkovnik, imenovan za urednika in vodjo skupine, ki je dobila nalogo, da pripravi monografsko obdelavo narodnoosvobodilnega boja v Sloveniji, ene od štirinajstih temeljnih monografij, ki naj bi po projektu Vojaškega zgodovinskega inštituta služile kot osnova za sintetično obdelavo jugoslovanskega narodnoosvobodilnega boja. Od šestih nacionalnih/republiških študij pa sta luč sveta zagledali le dve; Narodnoosvobodilna vojna v Makedoniji in Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941–1945, ki je izšla po enajstih letih dela v kar dveh ponatisih, skupaj neverjetnih 17.000 izvodov (Ljubljana 1976, 1977, 1978). Klanjšček je bil njen uspešen urednik – k pisanju je pritegnil poleg kolegov iz inštituta tudi vodilne slovenske »civilne« zgodovinarje NOB – in glavni pisec. Obsežno delo je še danes poglavitno sintetično delo o vojaškem delu slovenskega narodnoosvobodilnega boja, avtorska ekipa pa je bila nagrajena z visokimi nagradami za raziskovalno oz. znanstveno delo (nagrade sklada Borisa Kidriča, 4. julij in vstaje slovenskega naroda).

V osemdesetih letih je to delo nadgradil z pripravo krajše verzije (Oris narodnoosvobodilne vojne na Slovenskem, Ljubljana 1982, 133 str.), nato pa je pripravil sintetični pregled za srbohrvaško govorno področje, ki ga je izdal matični Vojaški zgodovinski inštitut v Beogradu (Narodnoosvobodilni rat u Sloveniji 1941–1945, Beograd 1984). To delo je tudi edino sintetično delo o slovenski partizanski vojski, ki je v tem jeziku na voljo. Na voljo pa je tudi slovenskim bralcem, saj ga je nekoliko spremenjenega izdal v slovenskem jeziku (Pregled narodnoosvobodilne vojne 1941–1945 na Slovenskem, Ljubljana 1989).

Klanjšček se ni omejeval le na delo pri temeljni sintetični študiji, pač pa je sodeloval na mnogih znanstvenih in poljudnoznanstvenih sestankih z referati, napisal je več tehtnih razprav, ki

so bile objavljene v slovenskih in jugoslovanskih zgodovinopisnih revijah in zbornikih, z mnogimi strokovnimi članki se je oglašal tudi v borčevskem in vojaškem tisku (Borec, Naša obramba, TV-15/Svobodna misel, Naša vojska). Med razpravami omenimo vsaj študijo O strategiji in taktiki NOV in PO Slovenije, večkrat objavljeno (Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 1971/72, Vojno delo 1972, Naša obramba 1973) in nagrajeno razpravljanje o vojaški taktiki slovenske partizanske vojske. Bil je urednik slovenske izdaje dela Druga svetovna vojna (Ljubljana 1981, trije deli), prevedel je več vojaškozgodovinskih monografij, pripravil scenarije več dokumentarnih oddaj. Njegov slog odlikujeta jasnost in sistematičnost, pa tudi občutek za bistveno.

Polg tega je Klanjšček že v šestdesetih letih postal spiritus movens pri oblikovanju in izpeljavi serije Knjižnica NOV in PO Slovenije, ki se je zadala nalogo, da monografsko, z uporabo historiografske metode, obdeli vse osnovne partizanske enote na Slovenskem. Komisiji za zgodovino pri borčevski organizaciji, ki še danes ureja zbirko in pred uvrstitvijo v program strokovno recenzira prispela dela (v njej so prevladali in še danes prevladujejo poklicni zgodovinarji-raziskovalci), predseduje že sedemindvajset let. V mnogočem je njegova zasluga, da to delo teče kontinuirano in uspešno, v seriji pa je izšlo že 108 knjig. Hkrati, ko je vodil delo komisije, je bil Klanjšček mentor številnim piscem iz vrst laikov-partizanov, zanje je napisal tudi metodološka izhodišča (Programska in metodološka načela za pripravo knjig »Knjižnice NOV in POS«, Ljubljana 1968), recenzent, organizator in predvsem spodbujevalec.

Slavljenec je tudi prvi predavatelj vojaške zgodovine na slovenskih univerzah. Na oddelku za obramboslovje Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo (predhodnica današnje Fakultete za družbene vede) je bil 1978 izvojen za docenta, 1984 pa za izrednega profesorja za omenjeni predmet. Predava še danes. Za študente je pripravil tudi učbenika Oris narodnoosvobodilne vojne na Slovenskem, Ljubljana 1981 in Gradivo za vojaško zgodovino, Ljubljana 1994.

Tudi po upokojitvi se v njegovem življenju ni spremenilo veliko, celo nasprotno – zdi se, da mu je večja svoboda pri izbiri področij raziskovalnega zanimanja sila ustrezala. Še danes je aktiven, njegova monografija o IX. korpusu NOV in POJ, s katero poravnava svoj spomin na dveletno bojevanje v njegovih enotah, je tik pred izidom. Zaželimu mu torej uspešno delo še naprej!

Damijan Guštin